

ÜBEY b. HALEF

ÜBEY b. HALEF

(أبي بن خلف)

Übey b. Halef b. Vehb el-Cumahî
(ö. 3/625)**Hz. Peygamber'in
en azılı düşmanlarından biri.**

Kureyş'in önemli kollarından olan Benî Cumah'a mensuptur. İslâmiyet'in zuhuru sırasında Mekke'nin ileri gelenleri arasında yer alıyordu. Nüfuzunu güçsüz ve himayesiz kimselere karşı haksızlık yolunda kullandığı, son Ficâr savaşının ardından Mekke'ye hac ve ticaret için gelenlere yapılan haksızlıkların yaygınlaştığı yıllarda Süleym kabilesinden bir kişinin mallarını satın aldığı, ancak parasını ödemediği, bu kişinin Mekkeliler'den yardım istemesi üzerine Ebû Süfyan ile Hz. Peygamber'in amcası Abbas'ın araya girip parasını Übey'den aldıkları kaydedilmektedir.

Kardeşi Ümeyye ile birlikte Übey, İslâmiyet'in doğuşunun ardından Resûl-i Ekrem'e karşı her türlü kötülüğü yapan Kureyş eşrafının yanında yer aldı. Çürümeğe yüz tutmuş bir kemiği eline alıp ufaladıktan sonra Resûlullah'a doğru savurarak, "Toz olup gittikten sonra bu kemiğin diriltileceğini mi iddia ediyorsun?" dediği, bunun üzerine, "Kendi yaratılışını unutup bize karşı misal vermeye kalkışıyor ve şu çürüyüp un ufak olmuş kemikleri kim diriltecek diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltir; çünkü O her türlü yaratmayı gayet iyi bilendir" meâlindeki âyetlerin (Yâsîn 36/78-79) indiği rivayet edilir. Meryem sûresinde, "İnsan ben öldükten sonra diri olarak mı çıkarılacağım diyor" meâlindeki 66. âyetin de Übey b. Halef'in eline bir kemik parçası alıp ufaladıktan sonra, "Muhammed, öldükten sonra dirileceğimizi zannediyor" demesi üzerine nâzil olduğu belirtilmektedir (Vâhidî, s. 173). Hz. Peygamber'den kendisiyle beraber bir meleğin gelmesini, gözlerine görünüp peygamberliğini tasdik etmek için kendileriyle konuşmasını isteyen ve bu sebeple haklarında, "Muhammed'e bir melek gönderilmeliydi dediler. Eğer biz bir melek gönderseydik elbette onların işi bitirilmiş olurdu. Sonra kendilerine göz bile açtırılmazdı" âyetinin indirildiği (el-En'âm 6/8) müşrikler arasında Übey de vardı. İnfîtar sûresinin, "Ey insan! Seni kerem sahibi rabbine karşı aldatan nedir?" meâlindeki âyetlerin de (82/6-8) Übey b. Halef veya Velîd b. Mugire hakkında nâzil olduğu nakledilir (Kurtubî, XIX, 245).

Übey b. Halef, kendisi gibi İslâm'ın azılı düşmanlarından olan yakın dostu Ukbe b. Ebû Muayt'ın Resûl-i Ekrem'le oturup konuştuğu, bazı rivayetlere göre ise onu yemeğe davet ettiği ve Resûlullah'ın şehadet getirmediği yemeğinden yemeyeceğini söylemesi üzerine şehadet getirdiği yolunda bir haber duyunca çok öfkelenmiş, "Eğer gidip Muhammed'i açıkça inkâr etmez ve onu yüzüne karşı aşağılamazsan seninle asla konuşmayacağım" diyerek kendisini tehdit etmişti. Ukbe'nin de Übey'in istediğini yaptığı, Furkân sûresinin 27-29. âyetlerinin bu olay sebebiyle indiği nakledilir. Hicret öncesinde Dârü-nedve'de alınan Muhammed'i öldürme kararının ardından geceleyin onun evini kuşatanlar arasında Übey de bulunuyordu. Onun müslümanlara düşmanlığı hicretten sonra da sürdü. Bedir Gazvesi'nde esir düştüğüne ve fidye karşılığında serbest bırakıldığına dair rivayetler mevcutsa da kendisinin değil oğlu Abdullah'ın esir alındığını, Übey'in fidesini ödeyip oğlunu kurtarmak üzere Medine'ye geldiğini bildiren rivayetler daha kuvvetli görünmektedir. Bazı rivayetlere göre hicretten önce, bazılarına göre ise oğlunu kurtarmak için Medine'ye geldiği sırada Hz. Peygamber'e kendisini öldürmek niyetiyle bir at beslediğini ve bu atın üzerinde onu öldüreceğini söyleyince Resûlullah, "İnşallah sen o at üzerinde iken ben seni öldürürüm" demiştir.

Übey, Bedir'de müslümanlara esir düşen ve bir daha onlara düşmanlık yapmama şartıyla serbest bırakılan şair Ebû Azze'nin Uhud Gazvesi'ne katılması ve şiirleriyle müşrikleri teşvik etmesi hususunda önemli rol oynadı. Uhud'da bazı sahâbileri şehid etti. Mus'ab b. Umeyr'i onun öldürdüğü nakledilir. Savaşın ikinci safhasında müslümanların dağılıp kayalıklara doğru çekildiği esnada atının üzerinde, "Neredesin ey Muhammed, sen kurtulursan ben kurtulmayayım!" diye bağıarak Hz. Peygamber'e saldırdı. Resûlullah kendisini korumak isteyen arkadaşlarına, "Siz onu bana bırakın" dedi ve Hâris b. Simme'nin veya Zübeyr b. Avvâm'ın mızrağını alarak Übey'e doğru fırlatıp onu ağır şekilde yaraladı. Bazı rivayetlere göre ise mızrak boynunu sıyırıp geçmiş, Übey hafif şekilde yaralanmıştı. Atından düşen ve kurgu kemikleri kırılan Übey, "Eyvah, Muhammed beni öldürdü!" diye feryat etti. Yanındakiler yarasının önemsiz olduğunu belirtince, "Muhammed beni öldüreceğini söylemişti, onun sözü gerçekleşir" dedi. Übey, Kureyş ordusu Mekke yakınlarına

geldiği sırada Serif veya Merrüzzahrân mevkiinde öldü. "Attığın zaman sen atmamıştın, fakat Allah atmıştı" meâlindeki âyet (el-Enfâl 8/17) bir görüşe göre Resûl-i Ekrem'in Übey'i yaralaması hakkında inmiştir. Übey b. Halef, Hz. Peygamber'in hanımlarından Meymûne'nin kız kardeşi Esmâ ile evliydi. Oğlu Abdullah'ın soyundan gelen Muhammed b. Abdurrahman b. Safvân Medine kadılığı yapmış, onun oğlu Ubeydullah b. Muhammed, Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr döneminde Bağdat, Mehdi-Billâh döneminde de Medine kadılığı görevinde bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn İshak, *es-Sire*, s. 125, 310; Vâkidî, *el-Megâzi*, I, 130, 142, 243-244, 250-252, 300, 308; İbn Hişâm, *es-Sire*², I, 361-362, 395, 445; II, 84-85, 129, 149; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 200, 228; II, 42, 46; IV, 125; V, 475; Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî, *Nesebü Kureyş* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1982, s. 386-387; İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 108, 140, 161, 174, 271; a.mlf., *el-Münemmağ*, s. 54, 281, 388-389, 408-409, 419-420; Belâzûrî, *Ensâb*, I, 137-138, 319, 323-324, 328, 335, 448; Taberî, *Târih* (Ebû'l-Fazl), II, 184, 518-519, 520; İbn Düreyd, *el-İştikâk* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Bağdat 1979, s. 128-129; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. M. Revvâs Kal'acî - Abdülber Abbas), Beyrut 1991, s. 352, 482-483; İbn Hazm, *Cemhere* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1982, s. 159-161; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmu'tî Kal'acî), Beyrut 1405/1985, II, 333; III, 103-104, 211-212, 237-238, 259; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, Kahire 1316, s. 173; Muvaffakuddin İbn Kudâme, *et-Tebyîn fi ensâbi'l-Kureşiyîn* (nşr. M. Nâyif ed-Düleymî), Beyrut 1408/1988, s. 85; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, I, 479; II, 69, 72, 154-155, 157; Kurtubî, *el-Câmi*², VII, 385; XIX, 245; İbn Kesir, *el-Bidâye*, III, 104-105; IV, 20, 23, 32, 35; Mahmûd Şükrî el-Âlûsî, *Bulûğu'l-ereb* (nşr. M. Behcet el-Eserî), Beyrut, ts. (Dârü'l-kütübi'l-ilmîyye), I, 275-276; Sa'd Yûsuf Mahmûd Ebû Azîz, *Ricâl ve nisâ' mübeşşerüne bi'n-nâr: Enzelallahü fihim Kur'ânen*, Kahire, ts. (Mektebetü't-Tevfikîyye), s. 243-249.

AHMET ÖNKAL

ÜBEY b. KÂ'B

(أبي بن كعب)

Ebû'l-Münzir (Ebû't-Tufeyl) Übey
b. Kâ'b b. Kays el-Ensârî
(ö. 33/654 [?])**Hz. Peygamber'e kâtiplik yapan
ve Kur'an'a hizmetleriyle
tanınan sahâbî.**

Yesrib'de doğdu. Hazrec kabilesinin Neccârôğulları kolundandır. Annesi Suheyle bint Esved'dir. Müslüman olmadan önce okuma yazma öğrendi; Medinelî yahudilerle görüşüp Tevrat'ı inceledi ve yeni bir peygamberin geleceğini öğrendi. Birinci